

פרק 54 ❓ פוסט אימפריום(2): העולם הרב-קוטבי

<https://greatgame.blog/wp-content/uploads/2020/03/episode-54-the-multi-polar-world.mp3>

מחפשים אפליקצית פודקסטים להאזין דרכה? נסו את האפליקציה של רשת עושים היסטוריה לאנדרואיד ❓ [קישור](#).

להורדת הפרק ❓ [קישור](#).

להאזנה ב-itunes: [קישור](#).

להאזנה ב-spotify: [קישור](#).

וגם ב-youtube: [קישור](#).

ערך את הפרק והלחין את המוסיקה ❓ [גיא שילה](#).

הרצאות "המשחק הגדול" אצלכם ❓ [קישור](#).

הפרק הקודם היה מעין "תקציר העלילה" של פוסט-אימפריום. הצגתי את המסגרת של הסדרה: הנסיגה של ארה"ב מעמדת המנהיגה של הסדר העולמי אותו היא הקימה, סדר שיצר את הגלובליזציה שאנו נהנים ממנה היום. עכשיו אחרי שהצגתי את המסגרת אנחנו יכולים לעבור לקצב איטי יותר ולעבוד באופן שיטתי, צעד אחר צעד, איך הסדר האמריקני קם, איך הוא שינה את העולם ומה יהיו ההשלכות של סופו. אנחנו מתחילים אבל לא ברגע בו ארה"ב לקחה על עצמה את תפקיד ההנהגה, את האימפריום, אלא ברגע לפני, בעולם שלפני הסדר האמריקני ❓ העולם הרב-קוטבי.

אני רוצה לפתוח בהבהרה שהייתי צריך לומר לעצמי מספר פעמים בזמן העבודה על הפרק הזה: "המשחק הגדול" הוא לא פודקאסט היסטוריה. אישית אני חובב היסטוריה, אני לומד המון מההיסטוריה ואני חושב שכל אדם שרוצה להצליח בחיים חייב ללמוד היסטוריה ❓ אך "המשחק הגדול" הוא לא פודקאסט היסטוריה. אני לא בא ללמד היסטוריה ואני בטח לא מעוניין לבצע מחקר היסטורי. אולם בשביל להבין את ההשפעה של הסדר האמריקני ולהבין את ההשלכות של סיום ההנהגה האמריקנית אני חייב קודם להבין מה היה לפני הסדר האמריקני, לפני עלייתה של ארה"ב על במת ההיסטוריה. מכאן שאני חייב ולו באופן שטחי לעסוק גם בהיסטוריה.

הבעיה שהעולם הקדם-אמריקני כולל, טוב, את כל ההיסטוריה העולמית עד לשנות ה-40 של המאה הקודמת. איפה אני מותח את הגבול וקובע מה רלוונטי ומה לא? ברור לי שכיבושי אשור ופרס בעולם העתיק אינם רלוונטים בשביל להבין את הפוסט-אימפריום. אך מה עם מלחמות הדת של המאה ה-16 באירופה? או מלחמת שלושים השנים? או מלחמות נפוליאון? איפה אני תוחם את הסקירה שלנו את העבר ומוודא שהסדרה "פוסט-אימפריום" לא הופכת להיות סדרה על אירופה המודרנית מימי קארל הגדול עד ימינו?

המזל הוא שמפני שאני יודע מה המטרה שלנו, אני יודע גם איפה למתוח את הגבול. אני מתעניין בהשפעה של היעדר ההנהגה אמריקנית על הגלובליזציה, שכפי שהגדרתי אותה היא התנועה החופשית של אנשים, סחורות, הון ומידע. זה מה שמעניין אותי [1] האם המערכת הגלובאלית הולכת לפח או לא ומה השינויים שיהיו בה. בשביל לדעת את זה אני צריך רק להבין איך נראתה המערכת הגלובאלית לפני ארה"ב, לפני שארה"ב לקחה את תפקיד ההנהגה.

ידוע לנו שמאז ימי קדם הייתה צורה כזו או אחרת של מסחר גלובלי בהיקף מצומצם. רומא סחרה עם סין, ממלכת שלמה אולי סחרה עם הודו. עם הכיבוש הספרדי של אמריקה במאה ה-16 התחיל מסחר בין אירופה לעולם החדש ועם הכיבושים של הפורטוגזים, ההולנדים והבריטים דרום ומזרח אסיה גם הם צורפו למערכת המסחר הגלובאלית. אולם אם אנחנו באמת רוצים לעסוק בגלובליזציה הקדם-אמריקנית שרלוונטית אלינו, אלינו היום, הרי שאנחנו חייבים להתמקד בגלובליזציה הזו החל במאה ה-19, המאה של המהפכה התעשייתית.

העולם שלפני המהפכה התעשייתית ואחריה הם שני עולמות שונים מהותית. שונים לא רק ביכולת הטכנולוגית אלא גם ובעיקר בצורת החיים הכלכלית והחברתית שלהם. העולם שלפני המהפכה התעשייתית הוא עולמם של המעטים [2] מעטים שמחזיקים בתבלינים, במשי, בחרסינה. החיים הכלכליים, התרבותיים והפוליטיים מנוהלים ע"י קבוצות מיעוט שהן המחזיקות בעיקר הכוח. העולם התעשייתי לעומתו הוא עולמם של הרבים, של "ההמון" [2] מה שהיה פעם שייך רק לאצולה הפך לסטנדרט החדש לכולם. אורטגה (Ortega) ב"מרד ההמונים" קורא לשינוי הזה "עליית הרמה ההיסטורית" [1]: הרמה הבסיסית של החיים, הרמה של רוב האנשים, עלתה. לפתע לכל אחד יש שירותים, מקלחת, חימום, תבלינים, מכונית [2] כל מה שפעם היה שייך למיעוט הפך לנחלת הכלל. אנחנו חיים בעידן בו ההבדל בין ה-1% ל-99% הוא הבדל כמותי ולא איכותי. כן, אין לי מטוס פרטי [2] אבל אני יכול לקנות כרטיס טיסה. אין לי אחוזה [2] אבל יש לי בית עם צנרת וחימום וחשמל.

בעולם התעשייתי לא רק רמת החיים השתנתה כי אם כל המבנה הכלכלי ומקצב החיים השתנו, השתנו באופן עמוק ומהותי. מנוע הקיטור לא העלה רק את מהירות השינוע של סחורות, אלא ניתק את התלות של האדם בכוחות הטבע. לא עוד תלות בכוחו הביולוגי של האדם או הסוס, כי אם מנועי קיטור ובנזין המניעים את הטרקטורים בשדות ומכוונות המפעל [2]. לא עוד תלות ברוח לשיט או בסוס לכרכרה, כי אם רכבות, ספינות קיטור, מכוניות ומטוסים. לא עוד ייצור ביד של פריטים בודדים ויקרים כי אם ייצור המוני וזול. במאה ה-19 העולם הפך באמת גלובאלי,

האוכלוסייה כולה שולבה בתהליך הכלכלי והעולם שאנו חיים בו היום התחיל את דרכו.

לכאורה היינו אמורים לראות כבר במאה ה-19 ותחילת המאה ה-20 את עלייתה הגדולה של הגלובליזציה. לכאורה, אם הבסיס הטכנולוגי כבר הונח לייצור המוני ושינוע מהיר היינו אמורים לראות את הקמתם של אזורי סחר חופשי, איחוד מכסים באירופה ואת ההיווצרות של שרשרות ייצור גלובאליות. אולם זה לא קרה. בו בזמן שהרמה ההיסטורית עלתה, ששיטות ייצור חדשות קמו והבסיס הצרכני גדל, המבנה של המערכת הבינלאומית הגביל את הצמיחה של גלובליזציה. לזה רמזתי כשאמרתי בפרק הקודם שהטכנולוגיה לבדה אינה אחראית לגלובליזציה שלנו. היא הניחה את היסודות, היא יצרה את האפשרות, אך היא ממש לא הביאה את התופעה. אתם מבינים במאה ה-19, בדיוק כשהעולם נכנס לעידן חדש, המערכת הבינלאומית הייתה עדיין נתונה במודל ישן מאוד ☒ העולם הרב קוטבי.

קטבים

מהו העולם הרב-קוטבי? הדרך הכי פשוטה לחשוב על זה היא בעזרת קטבים מגנטיים. כל קוטב מגנטי יוצר שדה כוח ומשנה את אוריינטציה של העצמים סביבו. אולם אם שני קטבים דומים בכוחם נמצאים זה ליד זה, אין אחד משנה את האחר. לעיתים הם ישתפו פעולה זה עם זה מול קוטב שלישי. לעיתים הם יתחרו זה בזה.

המערכת הבינלאומית במאה ה-19, בעידן שלפני המנהיגות האמריקנית, הייתה בדיוק מערכת כזו, מערכת של קטבים רבים או בפשטות מערכת רב-קוטבית. במערכת הזו לא הייתה מדינה אחת דומיננטית, מדינה אחת חזקה כל-כך שלא היה ניתן להביס אותה ע"י קואליציה של מדינות אחרות. לדוגמה בריטניה: בשיאה במאה ה-19 בריטניה שלטה ברבע מהעולם והחזיקה בעליונות ימית מוחלטת. אולם גם עם האימפריה הגדולה שלה, גם עם העליונות הימית שלה, בריטניה לא הייתה מה שהיום אנו מכנים "מעצמת-על". היא הייתה מעצמה חשובה אך היא הייתה עוד מעצמה, עוד מעצמה אחת במאבק האירופי לכוח. משום שלבריטניה לא היה את הכוח היבשתי לשלוט באירופה, היא נאלצה לנהל מאזן כוח מול צרפת וגרמניה, כל הזמן משנה את תמיכתה בשביל להבטיח שלא תיווצר מעצמה יבשתית באירופה שתאיים על האיים הבריטיים. אנחנו עוד נעסוק בהרחבה במושג "מאזן הכוח" ובכישלון שלו שהביא לשתי מלחמות עולם.

התחרות בין המעצמות הייתה כאבן רחיים על צווארה של הגלובליזציה. בתחילת המאה ה-19 המהפכה התעשייתית עשתה את צעדיה הראשונים בבריטניה ואירופה, עם הכניסה לשימוש של מנועי קיטור ומפעלים גדולים לייצור תעשייתי רחב היקף. עלויות זמני השינוע של סחורות ירדו, הפריץ לעובד עלה והבסיס הטכנולוגי למערכת הגלובאלית שלנו הונח. אולם עד כמה שהטכנולוגיה קידמה את עלייתה של הגלובליזציה, היא נתקלה בתקרר זכוכית ☒ המערכת הרב-קוטבית של המעצמות האירופיות. אתם מבינים, כשאני עסוק בלהתחרות עם מישהו על כוח והשפעה הדבר האחרון שאני מחפש הוא ליצור אתו קשרי מסחר, בטח לא תלות כלכלית. ספינות המסחר של היריב הן לא בשורה של שגשוג, אלא מטרות לגיטימיות בתחרות בינינו. למה שאני

אהיה תלוי במה שאני ארצה להטביע?

אלו אינן ספקולציות. הודות לסדר האמריקני של 70 השנים האחרונות כמעט ושכחנו שמדינות בעבר תקפו את ציי הסחר זו של זו כחלק מהתחרות האסטרטגית ביניהן. מי שהפכו את השיטה לאומנות היו הצרפתים, שבמהלך התחרות הארוכה שלהם לדומיננטיות עם הבריטים במאות ה-18 וה-19 פיתחו אסטרטגיה שלמה של תקיפת ציי סחר - "Guerre de course", מילולית [2] "מלחמת המרוצים" [3]. במסגרת "מלחמת המרוצים" אוניות צרפתיות ויזמים פרטיים תקפו ושדדו ספינות מסחר בריטיות, לעיתים מוכרים את תכולתן, לעיתים גובים כופר מהבעלים ולפעמים פשוט מטביעים אותן. המטרה בכל מקרה הייתה לפגוע בכלכלה של בריטניה, אם ע"י איבוד סחורות ואוניות או קפיצה במחירי הביטוח שהסוחרים הבריטים נאלצו לשלם [4]. החישוב האסטרטגי הצרפתי היה שאם בריטניה תספוג מספיק נזק כלכלי, היא תהיה חייבת להתפשר ולשבת לשולחן המשא ומתן עם פריז.

למה אבל מלכתחילה הצרפתים בחרו להשתמש ב"מלחמת המרוצים"? ולמה כמוהם גם מדינות הדרום במלחמת האזרחים האמריקנית והגרמנים בשתי מלחמות עולם בחרו לתקוף את ציי הסחר של היריב? שתי סיבות: ראשית, כשאתה מתמודד עם כוח ימי חזק יותר, הדרך הקלה לפגוע בו היא ללכת לבטן הרכה [2] צי הסחר שלו. צרפת הייתה לאורך כל תקופת היריבות עם בריטניה כוח ימי נחות בהשוואה לבריטים. כשאתה כוח ימי נחות אתה לא יכול להכריע את היריב בקרבות ראש בראש של צי מול צי, פשוט מפני שהצי שלך לא יישאר. שימוש טוב יותר בצי הוא לשלוח אותו נגד ספינות הסחר של היריב, שהן בדרך כלל איטיות יותר ופחות מוגנות מאוניות המלחמה שלו.

"מלחמת מרוצים" גם לא ממש חייבת לכלול את הכוחות שלך. זוכרים את קפטן ג'ק ספארו ושודדי הקריביים? פיראטים שימשו את צרפת ומספר מדינות אחרות בשביל לפגוע במסחר של היריב [5]. איך? דמיינו שאתם קפטן פייר לאפייט, מלח די משועמם שמבלה את ימיו בשתיית רום וביצוע משלוחים בין מרסיי והאי הארוך של קורסיקה. אתם משועממים, אתם שיכורים ולעזאזל עם זה נמאס לכם לשנע סחורות הלוך ושוב ממרסיי לאי הארוך של קורסיקה. אתם רוצים אקשן! אש! תותחים! האם זה כל-כך מוגזם שמלח צרפתי מבקש קצת עניין בחייו המשעממים? ואז [2] רגע לפני שאתם שוקלים למכור את הספינה ולעבור לדיג [2] אתם שומעים על מלחמה חדשה בין בריטניה וצרפת. הממשלה בפריז, בשביל לנסות ולפגוע באויב הבריטי, מוסרת מכתבים המתירים **חוקית** לכל המעוניין לתקוף אוניות בריטיות ולשדוד אותן.

זה הרגע שלכם! אתם ממהרים לכתוב לבן הדוד המיותר שלכם בפריז ששיג לכם מכתב בעוד אתם מבקשים מהבנק הלוואה לצייד את הצוות והספינה בנשק. חמושים במכתב וכמה תותחים, אתם יוצאים לפשוט על אוניות בריטיות ולפעמים גם כאלה שרק מחזיקות סחורה בריטית. את הצוות אתם כמובן משאירים בחיים [2] אתם לא ברברים [2] ואת הספינה והסחורות אתם מוכרים בנמלים צרפתיים. שוד בחסות המדינה [2] כמה טוב להיות פיראט צרפתי!

טיפה יותר ברצינות אבל: פיראטים היו פעמים רבות יזמים פרטיים שפעלו תחת חסות חוקית של מדינה. במקום שהממשלה תצטרך להשתמש בצי שלה בשביל לפגוע באויב, היא הפריטה את התהליך ליזמים ² פיראטים ² שעשו את העבודה בשבילה. הנזק היה זהה: זה לא משנה אם מי ששודד אוניות הם פיראטים או חיילים, כי בכל מקרה הסוחר מאבד את הספינה, את הסחורות ועכשיו הוא גם צריך לשלם תעריף ביטוח גבוה יותר. אוי הברוך.

הסיבה השנייה לשימוש ב"מלחמת המרוצים" הייתה הגישה הכלכלית של רוב המדינות האירופיות בין המאה ה-17 למאה ה-19 ² מרקנטיליזם.

רושש את השכן

אחד השיעורים הראשונים בפיזיקה הוא שאפשר לקבוע את מערכת הצירים בכל מקום, אך עדיף במקום שיפשט את הבעיה. אני חושב שזה נכון גם בתחומים אחרים של החיים ² אפשר להסתכל על מערכת או תהליך מכל מיני כיוונים, כשנקודת המבט היא שקובעת אילו פתרונות נקבל ואיך נבין את מה שאנחנו רואים. בניגוד לפיזיקה אבל נקודות מבט מסוימות יכולות ליצור בעיות במקום להביא פתרונות.

במובן הזה כלכלה אינה שונה מכל תחום אחר. אני יכול לנקוט בכמה נקודות מבט שונות לכלכלה וכל נקודת מבט תשפיע על איך אני תופס את הכלכלה, את הבעיות והפתרונות שלה. נקודת המבט של תומכי השוק החופשי יוצאת מנקודת מבטו של הצרכן בכלכלה. הצרכן מעוניין לשלם כמה שפחות עבור מוצר כמה שיותר טוב. הדרך הטובה ביותר להשיג זאת היא ע"י שוק חופשי ² טאלב מראה ב"אנטי-שביר" כיצד שוק חופשי הנתון תחת המסנן של דרישות הצרכן מצליח ליצור הקצאה יעילה של משאבים, יעילה במובן הזה שנעשה שימוש מינימאלי במשאבים בשביל לתת מענה מקסימאלי לצרכן ^[6]. אולם אני לא חייב בהכרח לנקוט בנקודת המבט הזו.

מרקנטיליזם, או "קפיטליזם מסחרי", יוצא מנקודת מבטה של המדינה, לא הצרכן. המדינה מעוניינת להגדיל את עושרה ע"י הגדלת הייצוא והקטנת הייבוא. בגישה המרקנטילית העושר בעולם הוא דבר סטטי, בלתי משתנה, ולכן אם מדינה אחת מתעשרת הרי שבהכרח זה בא על חשבון מדינות אחרות. המטרה של המדינה היא צבירת הון. בשביל להשיג את ההון המדינה המרקנטילית תומכת בתעשיות שלה ע"י מכסי מגן, מסבסדת תעשיות מייצאות ו ² פוגעת בסוחרים של מדינות אחרות. אם כמות העושר היא קבועה, אם אני מעוניין כמדינה להגדיל את העושר שלי, הרי בהכרח אני חייב לפגוע בשכן שלי. בגישה כזו "מלחמת מרוצים" היא פשוט ביטוי צבאי של צורת ההתנהלות הכלכלית ² ע"י הטבעת היריב, אני יוצר מקום לסוחרים שלי להיכנס ולהשתלט על השוק.

אנחנו יכולים לראות במרקנטיליזם את ההמשך ההגיוני בתחום הכלכלי של העולם הרב-קוטבי. הנחת היסוד של העולם הרב-קוטבי שיש משחק סכום אפס על כוח בין מדינות. אם צרפת עולה הרי בהכרח בריטניה יורדת. ההנחה הזו התגלגלה לחיים הכלכליים, עם הגישה המרקנטילית

שהעושר העולמי קבוע ולכן גם המסחר הבינלאומי הוא משחק סכום אפס [7] אם מדינה אחת מתעשרת, אחרות בהכרח הופכות עניות יותר.

לאוזניים הגלובליות שלנו כל זה נשמע אבסורדי. סחר חופשי מעשיר את כולם, מעודד יעילות וירידת מחירים. אולם האוזניים הגלובליות שלנו מקבלות כדבר מובן מאליו שעושר אינו סטטי, שאפשר להגדיל את כמות העושר. גם היום לא כולם מבינים את זה [7] אנשים רבים בימינו עדיין חושבים שעושר הוא דבר סטטי. אם מרק צוקרברג הרוויח מיליארד דולר בהכרח שהוא לקח את המיליארד הזה ממישהו. התפיסה של כלכלה כמשחק סכום אפס עדיין קיימת במקומות שונים בחברה, היא פשוט לא זוכה לאותה פופולאריות שהייתה לה בעבר בקרב מקבלי ההחלטות.

אולם על אף המרקנטיליזם ומלחמת המרוצים, הגלובליזציה כן ידעה תקופת צמיחה קצרה, תקופת צמיחה טרום-אימפריום אמריקנום: מאמצע המאה ה-19 עד סוף המאה ה-19 הסחר הבינלאומי כאחוז מהתמ"ג העולמי גדל והגיע לשיא שלא חזר על עצמו עד שנות ה-70 של המאה ה-20 [7]. איך בכל זאת הייתה גלובליזציה מסוימת על אף מאבקי הכוח והמרקנטיליזם? שתי סיבות: האימפריות האירופיות וניסוי קצר בליברליזם ושוק חופשי.

עליה ראשונה

דמינו ברשותכם שאתם ראש ממשלת בריטניה. אני יודע אני יודע [7] הרבה יותר כיף להיות פיראט צרפתי עם השוד והרום וריח הים אבל [7] אנחנו חייבים להתקדם בפרק אז אתם מועברים מפייר לאפייט לבנימין ד'זראלי, ראש ממשלת הוד מלכותה בין 1874 ל-1880. אתם אוהבים סיגרים טובים, שרי ולהבהיר לאופוזיציה שהם חבורת חדלי אישים וחסרי עמוד שדרה שרק בחסד אלוקים הראש שלהם אינו קורס על עצמו עקב הריק שבין אוזניהם [7] או משהו בסגנון הזה. בכל מקרה, לענייננו [7]

אתם ראש ממשלת בריטניה והיעד המרכזי שלכם הוא חיזוק האימפריה בתחרות הכוח שבין המעצמות האירופיות. אתם יודעים שהדרך הבטוחה לשמור על כוחה של האימפריה היא להבטיח מאזן תשלומים חיובי, כלומר לדאוג שאתם מייצאים הרבה יותר משאתם מייבאים. אתם רוצים לכן שהתעשיינים שלכם יקנו כמה שיותר בזול חומרי גלם ויוכלו למכור לכמה שיותר שווקים. מכאן שאתם בהחלט מעוניינים בסחר, אך לא בסחר עם היריבים שלכם. אתם לא רוצים להעשיר את הצרפתים או חלילה להיות תלויים בהם.

הבעיה שהצרפתים חושבים אותו דבר. גם הם רוצים לחזק את עצמם ע"י מאזן תשלומים חיובי, מעוניינים להשיג בלעדיות על שווקים מפני ששוב, אם סוחר בריטי מתעשר בהכרח שסוחר צרפתי מפסיד כסף. אז מה שניכם תעשו?

טוב, אתם צריכים גישה לחומרי גלם, כמו סוכר מהקריביים, כותנה מהודו ופחם מארה"ב. אתם גם צריכים גישה לשווקים, בשביל שתוכלו למכור את התוצרת הבריטית. מפני שאתם יודעים

אבל שכל מקום שהצרפתים עליו מוטלים מכסי מגן שחוסמים את הגישה שלכם אליו, הדרך הטובה ביותר לשמור על גישה לשוק או חומר גלם היא פשוט לצרף את המקום לאימפריה שלכם. אם אני שולט בטריטוריה אני יכול לקבוע את רמת המכסים בה. כך באופן אבסורדי התחרות המרקנטיליסטית בין המעצמות הולידה את אזורי הסחר הראשונים בעולם [8] האימפריות האירופיות.

בעולם שבו אין מנגנון בינלאומי לטיפול בסכסוכי סחר ויישום נורמות סחר אימפריה היא הדרך הבטוחה ביותר למדינה להבטיח גישה לחומרי גלם ושווקים [8]. מפני שהטריטוריה נתונה לשליטת המדינה המרכזית היא גם אינה נתפסת עוד כמתחרה אלא חלק מהגוש הכלכלי של המדינה המרכזית. מכסים לכן מורדים בתוך האימפריה והמסחר בה פורח, פורח מפני שאותם אמצעים שמדכאים את המסחר הבין-אימפריאלי אינם קיימים בתוכן. צרפת, בריטניה, גרמניה ועוד כולן נקטו במדיניות שמטרתה לאפשר מסחר ער בין חלקי האימפריה [9], בו בזמן שהן מתחרות זו בזו על כוח.

למשך תקופה מסוימת חלקן של המעצמות האירופיות ניסו גם ליישם את המדיניות של סחר חופשי ביניהן ולא רק בתוך האימפריה. בין אמצע לסוף המאה ה-19 בריטניה ומדינות נוספות במערב אירופה ניסו לנקוט בגישה חדשה של מסחר בינלאומי, גישה שמבוססת לא על מרקנטיליזם ותפיסה סטטית של עושר, כי אם על גישה של שוק חופשי כפי שהוצגה ע"י אדם סמית' בספרו "עושר העמים". בגישה של שוק חופשי המטרה של ממשלות העולם היא להוריד את חסמי הייבוא ולאפשר לכל מדינה להתמחות במה שהיא מייצרת באופן היעיל ביותר, בעודה מייבאת את הדרוש לה ממדינות אחרות. כך לדוגמה צרפת תתמחה בייבוא גבינות וירקות בעוד בריטניה תתמחה בייצור טקסטיל ומכונות. שתי המדינות יסחרו זו עם זו, מסחר שיביא לירידת מחירי מוצרים, עלייה ברווחת הצרכנים ואף עלייה בעושרן של המדינות, שלא יצטרכו עוד לסבסד תעשיות בלתי יעילות.

כלכלנים ודיפלומטים בריטים האמינו שהאינטרס הלאומי ישורת בצורה הטובה ביותר אם בריטניה תסיר מכסים גם אם באופן חד צדדי [10]. במקום לחתום על הסכמי סחר שיהיו טובים רק לסוחרים שלה, בריטניה חתמה על הסכמי סחר הכוללים את עקרון המדינה המועדפת, שמשמעו שבריטניה לא תוכל להפלות בין סוחרים מדינה אחת לאחרת. היא גם עודדה מדינות אחרות לכלול בהסכמים שלהן את עקרון המדינה המועדפת, מעודדת את צרפת, הולנד והאימפריה האוסטרו-הונגרית לנקוט במדיניות של מסחר חופשי.

למשך תקופה הגישה הבריטית עבדה, אך בסוף המאה ה-19 עם התגברות התחרות בין המעצמות האירופיות רבות מהן העדיפו לחזור למדיניות של מכסי מגן ומרקנטיליזם אגרסיבי. בריטניה באותה עת יכלה לנצל את כוחה הכלכלי בשביל להכריח את המדינות האירופיות להמשיך ולדבוק במדיניות של סחר חופשי ע"י איום במכסים, הצעה שקידם הלורד בלפור [11] שטען שרק ע"י איום אמין בריטניה תוכל לשמור על הסחר החופשי. הצעתו נדחתה משום

האמונה שדי לה לבריטניה להיות מופת של סחר חופשי כדי לשכנע את העולם שעליו לחקות אותה. זה לא הצליח.

סיכום

העולם הרב קוטבי של המאה ה-19 שם תקרת זכוכית ☹️ או שמא תקרת פלדה ☹️ על הגלובליזציה. עם תחרות משמעותית בין המעצמות האירופיות לכוח, אינטרסים כלכלים הוכפפו לאינטרסים ביטחוניים וצבאיים. בפרק הבא נראה כיצד התחרות לכוח ומאזן הכוח הביאו לחיסולו של העולם הרב הקוטבי הישן בשתי מלחמות עולם. על כל זאת ועוד ☹️ בפרק הבא. תודה לכם על ההקשבה.

[1] Jose Ortega y Gasset, *"The Revolt of the Masses"*, chapter 2.

[2] ניתוח מעניין של הקשר בין אדם וטכניקה והמשמעויות של הקשר אדם-מכונה אפשר למצוא אצל שפנגלר ב-"אדם וטכניקה" ("Der Mensch und die Technik"). קישור למאמר (באנגלית) כאן ☹️ [קישור](#).

[3] Douglas C. Peifer, *"Maritime Commerce Warfare: The Coercive Response of the Weak?"*, *Naval War College Review* 66:2 (Spring 2013)

[4] *ibid*

[5] , "J. L. Anderson, *"Piracy and World History: An Economic Perspective on Maritime Predation"* *Journal of World History*, Vol. 6, No. 2 (Fall, 1995)

[6] Nassim N. Taleb, *"Antifragile: Things that gain from Disorder"*, London: Penguin Books, 2013

[7] Christopher Chase-Dunn, Yukio Kawano and Benjamin D. Brewer, *"Trade Globalization since 1795: Waves of Integration in the World-System"*, *American Sociological Review*, Vol. 65, No. 1 (Feb., 2000)

[8] Kris James Mitchener and Marc Weidenmier, *"Trade and Empire"*, *The Economic Journal*, vol. 118 No. 533 (November, 2008)

[9] *ibid*

[10] Patrick K. O'Brien and Geoffrey A. Pigman, *"Free Trade, British Hegemony and the International Economic Order in the Nineteenth Century"*, *Review of International Studies*, Vol. 18, No. 2 (Apr., 1992)

[\[11\]](#) *ibid*